

Miloš Kučera. *Pud u Freuda.*

Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017. 531 s.

Pud u Freuda je po knihách *Formy citu: Lacanovská teorie* (Karolinum 2008) a *Dětské hry - Games* (Karolinum 2010, autorsky spolu PhDr. Miroslavem Klusákem, CSc.) další rozsáhlou prací doc. PhDr. Miloše Kučery, CSc. z Katedry psychologie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Kniha zaujme na první pohled, téměř celou obálku zabírá fotografie Sigmunda Freuda a název Pud u Freuda stroze oznamuje téma knihy. Podobně přímočaré je i zahájení textu. Čtenář by možná očekával širší úvod s vysvětlením, proč právě téma psychoanalýzy, například s ohledem na její mezioborový a kulturní význam a kontext, jak to někteří autoři činí. Místo toho jde Kučera od první věty za svým záměrem, který hned vyjasňuje – dokázat, že lepší je číst Freuda, než číst o Freudovi. Zároveň chce ukázat, jak Freuda číst, respektive jak ho čte on sám.

Číst originální Freudovy texty Kučera povznáší nad četbu učebnic a jiných souhrnných textů běžně dostupných zájemcům o psychoanalýzu, protože se čtenář takovým způsobem o Freudově teorii dozví víc. Autor doporučuje číst Freudovy texty (ale nejen je, *de facto* jakékoliv texty) z „naivní“ pozice a od konkrétního textu se nevzdalovat. Proto oznamuje, že se nebude odvolávat na jiné autory a hledat mezioborové či dějinné kontexty k Freudově teorii, ale při čtení se bude zaměřovat jen na obsah a význam samotného Freudova textu. Jediné odbočky, které Kučera činí, spočívají v nacházení paralel mezi Freudovými myšlenkami a tím, v jaké podobě by se mohly objevovat v každodenním životě a kultuře, k teoretickým konceptům tedy nachází praktické příklady.

K Freudovým textům nepřistupuje Kučera poprvé a téma jeho knihy je už připravené (resp. předpřipravené), je totiž výsledkem jeho „předběžného čtení Freuda a programového přístupu k němu – četba a analýza textu není tedy nikdy tak nevinná“ (s. 12). Tématem, jemuž je kniha věnována, je pud, který autor nachází ve Freudově teorii jako ústřední. Později v knize deklaruje, že považuje za nutné se přihlásit k Freudovu *pansexualismu* a zachovat jeho dědictví. Freud vnímá sexualitu jako předobraz chování člověka a v každé lidské zkušenosti jde proto pátrat po pudové slasti, vzrušení nemůže být téměř v žádném případě jiné než sexuální. Dále se kromě pudu Kučera v četbě Freudových prací zaměřuje na identifikaci, pojem v psychoanalytické teorii také důležitý (ale oproti pudu ve společenských vědách etablovaný), který staví k pudu do protikladu.

Kučera na cestě za poznáním Freudova pudu postupuje po krocích a nejdříve se zajímá o to, jaké je běžné chápání a vnímání tohoto pojmu a jaké slovníkové souvislosti k němu najdeme. Zároveň se stručně dotýká některých kulturních kontextů v souvislosti s pojetím pudu a zmiňuje práce W. Reicha a H. Markuseho. V dalších částech knihy však zůstává u svého příslibu z úvodu, že při čtení Freudových textů činit odkazy na jiné zdroje nebude. Výjimkou je pouze slovník *Vocabulaire de la psychanalyse* Laplanche a Pontalise z r. 1967, který používá jako „kontrolní text“ pro upřesňování některých Freudových termínů.

Dále se již Kučera věnuje objektům své analýzy, to jest jednotlivým Freudovým textům. Není jasné, podle jakého klíče si autor vybral právě tyto práce, výběr je pravděpodobně výsledkem zmíněného předběžného čtení: *Tři pojednání k teorii sexuality, K zavedení narcismu, Pudy a jejich osudy, Vytěsnění, Mimo princip slasti, Ekonomický problém masochismu, Já a Ono*, dále *Zabzdění, symptom a úzkost, Davová psychologie a analýza Já a Koncept psychologie*. V případě studie *Mimo princip slasti* Kučera čtenáři předkládá kromě analýzy i svůj kompletní překlad původního textu z němčiny. Dalším novým překladem, se kterým se čtenář setká, je *Koncept psychologie* (v originále *Entwurf einer Psychologie*), rukopis, který byl součástí Freudových dopisů Fliessovi a který Freud nikdy nevydal. Čtenář má tak unikátní možnost se seznámit s touto studií v češtině, ze které Kučera přeložil první dvě části. Vůbec překladatelská práce, kterou Kučera odvádí, je jednou z hlavních předností knihy. Kromě zmíněných nových překladů totiž osvětluje i dílčí nepřesnosti v přeložených českých *Sebraných spisech* Sigmunda Freuda, postupně vydávaných v Psychoanalytickém nakladatelství, se kterými Kučera ve své knize pracuje. Některé citace ze *Sebraných spisů* upravuje, někdy volí jiná slova, v některých případech dokonce pozmění významové znění celých vět. Kučera tedy nepracuje jen s českými překlady Freudových textů z Psychoanalytického nakladatelství, které kopírují německou sérii Freudových spisů *Gesammelte Werke*, ale i s původními texty v němčině.

Výše zmíněné Freudovy studie čte autor postupně a komentuje je. Zastavuje se především u pasáží, které jsou svým zněním nejasné, a čtenář by mohl mít tendenci je přeskochit. Kučera se takové části snaží objasnit a zároveň u nich vznáší otázky, na které vždy nepřichází s jasnou odpovědí. Nezastává přitom hodnotící hledisko a neřeší, zda se Freud mylí či nikoliv, jeho teorii nijak nereviduje, ale spíše se snaží Freudovy myšlenky posouvat dál v jeho duchu, ilustrovat na příkladech, a do určité míry konkretizovat a obohacovat. Například vedle klasických složek pudu zavádí svůj termín *poetika* pudu, kterým poukazuje na „činnostní schéma“ pudu, jeho vztah k objektu - tedy to, jak bude pud s objektem nakládat (pro ilustraci, *poetikou* orálního pudu je přežvykování a inkorporování, přičemž tyto způsoby nakládání s objektem nejsou omezeny jen na přímou akci úst, ale mohou se v analogickém významu objevit i v jiných činnostech, např. přežvykování textu).

Po analýze textů se Kučera přiblíží v posledních třech kapitolách ke své profesi pedagoga a své doméně aplikované psychoanalýzy. Čtenář se dočká shrnujícího výkladu vývoje pojmu pudu v přečtených textech a také komplexnějších ukázek aplikace dosud rozebírané Freudovy teorie, k čemuž doposud probíhalo v pouze v občasných komentářích. Nejprve se na obecnější kulturní rovině Kučera zamýšlí nad současným stavem společnosti a některými společenskými fenomény (např. politickou korektností) s ohledem na Freudovu teorii, kterou poté dále aplikuje na dvou konkrétních materiálech. Nejdříve provádí analýzu dětské hry *Baba*, poté analýzu volby idolů dětí ve škole, to vše s ohledem na přítomné pudové slasti a identifikace.

Pud u Freuda je text zhuštěný a složitý, vyžaduje pomalé a pozorné čtení, jež může být obtížné. Kučera v celé knize pracuje s původními německými termíny, které vsazuje do závorek za české ekvivalenty, hojně komentuje text poznámkami pod čarou a vyjadřuje se

četnými cizojazyčnými výrazy, které nejsou v běžné literatuře tak obvyklé. *Pud u Freuda* proto považuji za studijní text ve smyslu, že ho nelze jen číst, ale musí se studovat.

Vzhledem k rozsahu a charakteru recenzované práce nemohu na tomto místě přijít s konkrétní obsahovou analýzou knihy, popřípadě obsahovou polemikou ohledně rozebíraných pojmů. Pud a identifikace u Freuda jsou pojmy živé a jejich podobu postihuje Kučera v procesu, tak jak se s postupem času ve Freudově teorii vyvíjely. I po detailním a pečlivém čtení Freudových prací, které Kučera provádí, zůstávají otazníky a nezodpovězené otázky.

Kučerovu knihu nelze číst bez paralelní četby rozebíraných Freudových textů. Záměrem autora je, aby byl čten přímo Freud, aby byla naplněna „plná intence“. Domnívám se, že proto by si měl čtenář přečíst Freuda nejdříve sám a najít v něm, co mu imponuje a probouzí zvědavost, nebo posoudit, co považuje za stěžejní. Přistoupit k četbě Freuda tedy tak, jak k němu přistupoval sám autor knihy. Linie pudu a identifikace je jedna z možných, na kterou se lze u Freuda zaměřit. Pokud ale čtenář sáhne po výše zmíněných textech (ale upřímně, po jakémkoliv Freudově textu), je jisté, že pudu nebo identifikaci se nevyhne. Tím pádem by neměl opominout Kučerovu knihu, která může fungovat nejen jako referenční a kontrolní text (v podobě blízké tomu, jak Kučera používá francouzský slovník Lapanche a Pontalise), ale i jako obohacení a inspirace.

Za hlavní přínos knihy považuji to, že čtenář může pozorovat, jakým způsobem se dá číst nejen text, ale jak lze interpretovat i kulturní fenomény a zážitky z běžného života se zaměřením na přítomná pudová hnutí a identifikace. Kromě toho jsem měl při četbě *Pudu u Freuda* neustále pocit, že z toho, co Kučera provádí na úrovni teoretické práce s textem, se lze inspirovat i pro praxi, nejen ve smyslu práce v oblasti aplikované psychoanalýzy, ale i ve smyslu klinické situace s klienty či pacienty. S Freudovými texty totiž Kučera zachází jako s živým materiálem, přistupuje k nim s úctou a respektem – sice s určitým předporozuměním, ale sám čeká, co o sobě řeknou. Takto podobně vnímám to, jak se někdy doporučuje v psychoanalýze či psychoanalytické psychoterapii pracovat s klientem ležícím na pohovce a jeho volnými asociacemi. Aby psychoanalýza nebyla cílem, ale prostředkem, musí vznikat vždy s poznáváním nového klienta (a také jeho vlastním sebepoznáním). Je nutno ho poslouchat, neustále oscilovat mezi přibližováním (aby terapeut klienta poznal) a oddalováním (aby o něm mohl přemýšlet a vytvářet úsudek), vydržet určitou frustraci z nevědění, vyčkávat na vhodný čas pro komentář či interpretaci, používat přitom klientovu řeč. Podobným způsobem pracuje Kučera s Freudovými texty, což jistě pramení i z autorovy bohaté zkušenosti provádění kvalitativních výzkumů a činnosti v *Pražské skupině školní etnografie*. Jeho etnografické přiblížení se textu lze ilustrovat například na tom, že Freudovy texty, které rozebírá, nazývá pracovními zkratkami, jež jsou vlastně přezdívkami svědčící o obeznámenosti autora a jeho blízkosti k nim.

Knihy Miloše Kučery *Pud u Freuda* představuje v české literatuře ojedinělou studii pudové teorie Sigmunda Freuda. S Freudovými texty autor pracuje svébytným způsobem, detailně je analyzuje a nehledá přitom oporu v jiných teoriích. Dá se mluvit o návratu k Freudovi ve smyslu čtení jeho původních textů a zamýšlení se nad tím, jak se pojmy pudu a

identifikace v jeho díle vyvíjely, a v jakých podobách se s nimi můžeme v běžném životě a kultuře setkávat. Pojem pudu tak nachází v Kučerově knize velkou rehabilitaci. Kniha se dá zakoupit též v elektronické verzi.

Mgr. Martin Musil působí jako psycholog v Ambulantním oddělení Střediska výchovné péče Modřany, Praha 4.
mm.martinmusil@gmail.com

Musil, M. (2017). Pud u Freuda [recenze]. *E-psychologie*, 11(4), 52-55. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/musil-rec.pdf>